

**UWAGI KRAJOWEJ RADY BIEGŁYCH REWIDENTÓW
DO ZIELONEJ KSIĘGI
„POLITYKA BADANIA SPRAWOZDAŃ FINANSOWYCH:
LEKCJE WYCIĄGNIĘTE Z KRYZYSU”**

Część I - ogólna

SATYSFAKCJA Z POWSTANIA ZIELONEJ KSIĘGI

Z zainteresowaniem obserwujemy działania Komisji Europejskiej w zakresie uregulowania wszystkich sektorów usług finansowych w następstwie kryzysu finansowego ostatnich lat.

Jako środowisko biegłych rewidentów jesteśmy zainteresowani powstaniem warunków, w których badanie sprawozdań finansowych cieszyć się będzie zaufaniem społeczeństwa i rynków kapitałowych oraz będzie odpowiadało ich potrzebom.

Oprócz odpowiedzi na konkretne pytania postawione w dokumencie konsultacyjnym Komisji Europejskiej pragniemy również przedstawić nasze propozycje zmian, zwracając przy tym uwagę na fakt, że dyrektywa 2006/43/WE z dnia 17 maja 2006 r. w sprawie ustawowych badań rocznych sprawozdań finansowych i skonsolidowanych sprawozdań finansowych ... nie została jeszcze w pełni wdrożona we wszystkich krajach członkowskich. Komisja Europejska nie przeprowadziła też żadnych analiz skutków dotychczas wprowadzonych zmian dotyczących funkcjonowania profesji biegłych rewidentów w Unii Europejskiej.

TŁO SPRAWY

- Niedawny kryzys finansowy jest powszechnie uznawany za „porażkę rynku”, który uzasadnia potrzebę świeżego spojrzenia na kwestię regulacji, zwłaszcza w sektorze finansowym.
- We wszystkich programach reform rynku finansowego można dostrzec pewne wspólne wątki, mające za zadanie realizację następujących celów:
  - ✓ Stabilność finansową i ograniczenie ryzyka systemowego;
  - ✓ Wczesne ostrzeżenie i kontrola dostępu do informacji;
  - ✓ Globalne działania w istotnych sprawach i powiązane z nimi inicjatywy europejskie;
  - ✓ Unikanie i zarządzanie konfliktem interesów;
  - ✓ Działania organów nadzoru na rzecz rozwiązania problemu koncentracji;
  - ✓ Inicjatywy deregulacyjne, np. dotyczące małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP).

Przy formułowaniu naszej odpowiedzi mieliśmy na uwadze powyższe nadrzędne cele.

PRZYSZŁA ROLA BIEGŁEGO REWIDENTA

Obserwacje wstępne

- Uważamy, że środowisko zawodowe biegłych rewidentów musi wykazać, że działa w interesie publicznym, a nie w interesie własnym.
- Wszelkie zmiany muszą mieć na celu dalszą poprawę jakości badania sprawozdań finansowych (dalej też „audyt”). Nie zgadzamy się z poglądem, jakoby audyt nie działał, czy też, nie sprawdził się w kontekście obowiązków biegłego rewidenta w ich obecnym kształcie oraz w kontekście standardów sprawozdawczości finansowej wymaganych przez prawo. Tym niemniej otwarci jesteśmy na dyskusję nad rolą biegłych rewidentów we wczesnym ujawnianiu problemów rodzących się w sektorze bankowym.
- Jako środowisko biegłych rewidentów popierać będziemy wszelkie zmiany w takim zakresie, w jakim w naszej ocenie, wpłyną one na poprawę jakości badania.
- Uważamy też, że Komisja Europejska w swoich pracach powinna w większym stopniu uwzględnić skutki analizy działania niezależnego ładu korporacyjnego. Zwracamy uwagę na odrębną „zieloną księgę” w sprawie ładu korporacyjnego w instytucjach finansowych oraz fakt, że oczekiwana jest publikacja drugiej „zielonej księgi” w sprawie ładu korporacyjnego spółek publicznych. W naszej ocenie, ład korporacyjny i badanie sprawozdań finansowych są ze sobą ściśle powiązane.
- Jeśli mamy dokonać pełnej analizy kwestii podniesionych w dokumencie konsultacyjnym, nie można rozpatrywać audytu i sprawozdawczości korporacyjnej w oderwaniu od siebie. Sfery te w sposób nieunikniony oddziałują na siebie wzajemnie i każda reforma audytu będzie mieć też określone konsekwencje dla sprawozdawczości korporacyjnej.
- Odpowiedzią na obecną sytuację powinno być m.in. zbudowanie zabezpieczeń systemowych (usuniętych kilkanaście lat temu w Polsce), polegających na okresowym - raz na trzy lata- badaniu sprawozdań finansowych małych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Badania takie miały pozytywny wpływ na jakość informacji finansowych przygotowywanych przez te podmioty, chroniąc uczestników obrotu gospodarczego przed zniekształconą oszustwami lub błędami informacją finansową.

Aspekty dokumentu konsultacyjnego, które zasadniczo popieramy

- Zgadzamy się z wieloma kwestiami poruszonymi w „zielonej księdze”, w szczególności w odniesieniu do:
  - ✓ Potrzeby uproszczenia wymagań w zakresie przeprowadzania i nadzorowania badań sprawozdań finansowych małych i średnich jednostek gospodarczych;
  - ✓ Wprowadzenia Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej (MSRF) w UE;
  - ✓ Sugestii dotyczących ogłaszania sprawozdań finansowych dużych firm audytorskich oraz ich ładu korporacyjnego;

- ✓ Rozbudowy nadzoru europejskiego w oparciu o dwustopniowy model.

Niektóre sugestie dokumentu konsultacyjnego, które naszym zdaniem nie prowadzą do poprawy jakości badania

- Komisja pyta o opinię w sprawie sugestii zmiany podmiotu dokonującego wyboru biegłego rewidenta, określenia jego wynagrodzenia i czasu trwania zaangażowania z organów statutowych podmiotu badanego do organu regulacyjnego. Rodzi to następujące obawy:
  - ✓ Z naszego doświadczenia wynika, że relacja pomiędzy biegłym rewidentem a podmiotem badanym jest całkowicie odmienna od relacji między regulatorem a podmiotem kontrolowanym; w naszej opinii rola ustawowego inspektora mogłaby prowadzić do obniżenia jakości samego badania oraz znacznego zwiększenia niezbędnego czasu i kosztów procesu badania;
  - ✓ Sugerowana zmiana dotyczy istoty obowiązków i odpowiedzialności organów statutowych spółek określonych w prawie spółek;
  - ✓ Wybór biegłego rewidenta jednostki przez regulatora stawia również pytanie dotyczące odpowiedzialności. Jeżeli w rezultacie wyboru przez regulatora nieodpowiedniego biegłego rewidenta, przeprowadzono audyt złej jakości to kto będzie ponosił odpowiedzialność za taki wybór? Jeżeli regulator nie będzie ponosił odpowiedzialności, będziemy mieli do czynienia z pewną formą moralnego hazardu. Regulator, który nie ponosiłby późniejszych konsekwencji nieodpowiedniego wyboru biegłego rewidenta, jest mniej ostrożny przy podejmowaniu takich decyzji;
  - ✓ Wprowadzenie organu administracyjnego dokonującego wyboru biegłego rewidenta w obrocie MŚP podniesie koszty systemowe gospodarki oraz zdeprecjonuje rynkową pozycję a przez to użyteczność badania sprawozdań finansowych MŚP. W percepcji MŚP badanie stanie się czynnością administracyjną podobną do kontroli skarbowej, której celem nie jest ocena wiarygodności i prawidłowości sprawozdań finansowych. Uważamy, że osłabiona zostanie w ten sposób pozycja o potencjał rozwoju MŚFA działających przeciw głównie na rynku MŚP.
- Komisja prosi o opinię w sprawie wzmocnienia zakazu świadczenia usług niezwiązanych z badaniem sprawozdań finansowych na rzecz badanych jednostek. Wielu regulatorów w Europie i innych regionach, w tym Międzynarodowa Rada Standardów Etyki Zawodowej Księgowych, prowadziło konsultacje w tym zakresie. Uważamy, że stosowane przez firmy audytorskie systemy oceny zagrożeń i zabezpieczeń, nadzór nad niezależnością w ramach ładu korporacyjnego oraz pełne ujawnianie informacji o wynagrodzeniach wystarczająco uwzględniają te problemy. Ponadto:
  - ✓ Świadczenie przez firmę audytorską pomocniczych usług nie związanych bezpośrednio z audytem na rzecz badanych podmiotów nie musi powodować konfliktu interesów. Stosowane bezwzględnie procedury polegającego na ocenie zagrożeń i zabezpieczeń zapobiegają świadczeniu usług, które byłyby w konflikcie z rolą biegłego rewidenta. Naszym zdaniem nie ma obiektywnych

dowodów wskazujących na naruszanie niezależności przez biegłych rewidentów, które uzasadniałyby wprowadzenie tego zakazu.

- ✓ Wiele usług innych niż audytorskie ma charakter usług poświadczających informacje udostępniane przez spółki, często wymagane przez prawo lub nadzór.
- ✓ Kiedy spółki nabywają usługi inne niż poświadczające od swoich audytorów, robią to dlatego, że uważają firmę audytorską za najlepszego dostawcę danych usług, często po przeprowadzeniu bardzo rygorystycznego procesu przetargowego. Uniemożliwienie spółkom nabywania usług od dostawcy, którego uważają za najlepiej wykwalifikowanego, byłoby nieuzasadnioną ingerencją i nie sprzyjałoby efektywności rynku. Należy przy tym pamiętać o roli komitetów ds. audytu, które stosują restrykcyjne zasady zakupu usług innych niż badanie sprawozdań finansowych od swoich audytorów.
- ✓ Uważamy, że wybór i ponowne zatrudnienie tej samej firmy audytorskiej na kolejne okresy pozostaje w zgodzie z pożądanym standardem niezależności oraz że nie występuje zagrożenie pojawienia się zażyłości, ponieważ kluczowi biegli rewidenci podlegają regularnej rotacji, a upływ czasu powoduje wymianę także innych pracowników zaangażowanych w badanie, podobnie jak członków zarządów i kadry zarządzającej jednostek badanych.
- Uważamy ponadto, że umożliwienie biegłym rewidentom działania w ramach wielodyscyplinarnej praktyki jest ważne między innymi następujących z powodów:
  - ✓ Występowanie w firmie audytorskiej różnych umiejętności i doświadczeń zawodowych pozwala na lepszy wgląd w zagadnienia rynkowe i może znacząco podnieść jakość badania, zwłaszcza w przypadku badania skomplikowanych transakcji gospodarczych. Fakt ten został uznany na przykład przez brytyjski państwowy organ kontroli (Audit Inspection Unit), który w swoim raporcie rocznym za lata 2009/2010 stwierdził m.in:

„Coraz częstsze korzystanie, zwłaszcza przez większe firmy, z wewnętrznych specjalistów do oceny wycen przeprowadzonych przez specjalistów klienta oraz do badania innych skomplikowanych obszarów badania, takich jak podatki lub zobowiązania programów emerytalnych, przyczynia się do poprawy jakości dowodów rewizyjnych uzyskanych w tych obszarach.”
  - ✓ Wielodyscyplinarna praktyka zawodowa ma znacznie większą stabilność, umożliwiającą nabór i utrzymanie ekspertów o najwyższych kwalifikacjach. Środowisko zawodowe, w którym pracownicy mają możliwość nabywania i rozwijania umiejętności wykraczających poza samo badanie sprawozdań finansowych i rachunkowość, jest bardziej atrakcyjne dla rekrutowanych absolwentów wyższych uczelni.
  - ✓ Dochodowe, rozwijające się firmy wielodyscyplinarne są mniej uzależnione od wynagrodzenia od pojedynczego klienta. W efekcie są w stanie lepiej, z większą obiektywnością i bezstronnością, radzić sobie w przypadku konfliktu z kierownictwem badanej jednostki co do kwestii problemowych zidentyfikowanych w toku badania.
  - ✓ Naszym zdaniem wprowadzenie zakazu wykonywania usług niezwiązanych z badaniem sprawozdań finansowych na rzecz badanych jednostek zagrozi przyszłości małych i średnich firm audytorskich (MŚFA), wzmacniając pozycję

dużych firm audytorskich. Świadczenie usług dodatkowych umożliwi rozwój kompetencyjny biegłych rewidentów mniejszych firm audytorskich. Ograniczanie działalności MŚFA wyłącznie do badania stanowić będzie barierę administracyjną rozwoju mniejszych firm audytorskich.

Zmiana roli i obowiązków biegłego rewidenta - spółki publiczne

- Istnieje szerokie spektrum reform, które w naszej opinii miałyby korzystne skutki, choć wiele z nich wymaga dalszego przemyślenia i przetestowania.
- W dokumencie konsultacyjnym sugeruje się, że należy zastanowić się nad sposobem komunikacji biegłych rewidentów ze światem zewnętrznym w celu poprawy rozumienia audytu i postrzegania wartości dodanej, którą wnosi audyt. Zgadza się z tym podejściem. Uważamy jednak, że zmiany systemowe w tym zakresie potrwać długo. Wydaje się nam, że najszybszą drogą do zwiększenia przejrzystości zakresu, procesów i podejmowania decyzji dotyczących audytu byłoby wprowadzenie obowiązku sporządzania raportów w tym zakresie np. przez komitety ds. audytu. Mamy nadzieję, że dalsza publiczna debata przy udziale komitetów ds. audytu doprowadzi do ogólnej poprawy wartości badania.
- Rozpoczęto już dyskusję na ten temat z jednostkami zainteresowania publicznego w szeregu państw unijnych w celu sprawdzenia, czy udałoby się we współpracy z nimi poprawić zakres ujawnień w sprawach takich jak znaczące ryzyka zniekształceń uwzględniane podczas badania i znaczące osądy dokonywane w związku z badaniem. Wyniki tej inicjatywy powinny być znane wiosną przyszłego roku, co umożliwi Komisji Europejskiej uwzględnić wyniki tej dyskusji w dalszych pracach nad regulacjami dotyczącymi funkcjonowania rynku biegłych rewidentów w Unii Europejskiej.
- Zastanawiamy się, jak zwiększyć przydatność opinii biegłych rewidentów w odniesieniu do informacji opisowych towarzyszących sprawozdaniu finansowemu, które nie są obecnie objęte raportem z badania. Kryzys finansowy podważył skuteczność części ujawnianych informacji opisowych, zwłaszcza opisu modelu gospodarczego i jego immanentnego ryzyka, niepewności i osądów uwzględnionych w sprawozdaniu finansowym oraz przyjmowanych założeń.
- Chcielibyśmy, aby standardy sprawozdawczości i badania sprawozdań finansowych uległy zmianie w tych właśnie obszarach, tak by ujawnienia prezentowane w sprawozdaniu finansowym były bardziej zrozumiałe i lepiej poświadczone przez biegłego rewidenta.

Rola biegłych rewidentów w odniesieniu do instytucji finansowych

- Polecamy uwadze dokument opracowany przez Instytut Biegłych Księgowych Anglii i Walii pt. *“Audit of Banks: Lessons from the Crisis”* (Badanie sprawozdań finansowych banków - lekcje wyciągnięte z kryzysu).
- Popieramy główne ustalenia tego raportu, w tym następujące:
  - ✓ Prezentacja informacji o ryzyku przez instytucje finansowe wymaga fundamentalnego przeglądu (np. w zakresie modelu gospodarczego i kluczowych czynników ryzyka gospodarczego, szczegółowego oświadczenia o

kontynuacji działalności, w tym o czynnikach ryzyka i powodach, dla których kierownictwo jest przekonane, że może takie oświadczenie złożyć).;

- ✓ Komunikacja pomiędzy organem nadzoru i biegłym rewidentem wymaga poprawy;
  - ✓ Istnieje szersze pole dla nieupublicznionej sprawozdawczości biegłych rewidentów dla organów nadzoru.
- Jesteśmy gotowi do bliższej współpracy z organami nadzoru bankowego i innymi organami regulacyjnymi i z zadowoleniem przyjęlibyśmy dyskusję w sprawie najlepszych sposobów realizacji tego celu.

Wykrywanie oszustw

- Niewykryte oszustwa, zwłaszcza zmyślenia kadry kierowniczej w celu popełnienia oszustwa, są jednym ze źródeł niezadowolenia z wyników audytu. Należy zauważyć, że biegli rewidentzi mają obowiązek, w momencie wykrycia oszustwa w toku badania, przekazać stosowne informacje zarządowi podmiotu badanego, a w zakresie niektórych jednostek sektora finansowego także właściwym władzom publicznym. Niestety, o wykrytych oszustwach rzadko kiedy informuje się opinię publiczną, czy to jako przypadek udanego badania sprawozdania finansowego, czy jako środek odstrasżający.
- Obawiamy się, że nierealistyczne jest wymaganie od biegłych rewidentów wyrażenia całkowitej pewności, że nie doszło do oszustwa. Jeśli rola biegłego rewidenta miałaby zostać rozszerzona w kierunku wyrażenia całkowitej pewności, że na przykład nie doszło do oszustwa, badanie sprawozdań finansowych stałoby się znacząco bardziej kosztowne; biegły rewident musiałby wówczas przeprowadzać testy przy znacznie niższych poziomach istotności, zwiększyć poziom testów oraz zakres prowadzonych prac.

WZMOCNIENIE PROCESU WYBORU I NIEZALEŻNOŚCI BIEGŁYCH REWIDENTÓW

- Odnotowujemy dążenie Komisji Europejskiej do wzmocnienia procesu wyboru i niezależności biegłych rewidentów. Proponujemy, aby dotychczasowy obowiązek rekomendowania przez komitet ds. audytu biegłego rewidenta, wynikający z dyrektywy 2006/43/WE, został rozszerzony, a przejrzystość odnośnego procesu zwiększona. Cel ten można by osiągnąć np. poprzez wprowadzenie wymogu ogłaszania przez komitet ds. audytu obiektywnych kryteriów wyboru audytora.
- Uzupełnieniem mógłby być wymóg przeprowadzenia formalnego okresowego przeglądu wewnętrznego procesu wyboru biegłego rewidenta przez komitet ds. audytu i zarząd, co zagwarantowałoby, że ponowny wybór tego samego biegłego rewidenta byłby okresowo starannie rozważany.
- Istnieje również możliwość zwiększenia roli udziałowców w wyborze biegłego rewidenta o ile nie dzieje się tak obecnie.
- Można by rozważyć również, czy komitety ds. audytu, których utworzenie nakazuje dyrektywa 2006/43/WE, nie powinny zostać zobowiązane do ogłaszania

sprawozdania kwitującego wykonanie obowiązków wynikających z dyrektywy oraz uwzględniającego sugestie przedstawione w niniejszym dokumencie odnośnie zwiększenia przejrzystości sprawozdawczości finansowej i innych kwestii.

- Sprawozdanie komitetu ds. audytu mogłoby być zatwierdzane przez udziałowców na walnym zgromadzeniu.

Możliwe kroki służące zwiększeniu konkurencji

- Odnotowujemy dążenie Komisji Europejskiej do promowania udziału szerokiego kręgu dostawców w najwyższym segmencie rynku usług audytorskich. Proponujemy zatem, aby Komisja rozważyła środki, które by to ułatwiły bez narażania integralności audytów grupowych oraz bez wprowadzenia ryzyka poważnego zakłócenia rynku, z towarzyszącym temu zagrożeniem dla jakości badania. Takie ryzyko mogłoby powstać, gdyby Komisja Europejska postanowiła wprowadzić obowiązek rotacji firm audytorskich.
- Proponujemy, by Komisja Europejska opracowała program, którego elementami mogłyby być:
  - ✓ Poszerzenie dostępu do kapitału zewnętrznego, pod warunkiem zadowalającego rozwiązania problemów niezależności;
  - ✓ Ułatwienie konsolidacji mniejszych firm audytorskich;
  - ✓ Promowanie korzystania z mniejszych sieci audytorskich.
  - ✓ Na uwagę zasługuje zaproponowana w dokumencie konsultacyjnym możliwość wprowadzenia na szczeblu europejskim certyfikacji jakości dla firm audytorskich, która oficjalnie uznawałaby ich kwalifikacje do przeprowadzania badań dużych spółek publicznych.
  - ✓ Uwzględnienie problemu odpowiedzialności finansowej biegłych rewidentów i firm audytorskich poprzez wprowadzenie ograniczenia odpowiedzialności biegłych rewidentów i firm audytorskich, co mogłoby zwiększyć chęć mniejszych firm do wejścia do górnego segmentu rynku.

Część II – szczegółowa

Załącznik – Odpowiedzi na pytania

(3) Czy uważacie Państwo, że ogólny poziom „jakości badania sprawozdań finansowych” mógłby ulec dalszej poprawie?

- Niezależnie od faktu, że uważamy, że w ostatnich latach miała miejsce istotna poprawa jakości badania sprawozdań finansowych to w naszej ocenie jakość badania to proces, który powinien podlegać ciągłym ulepszeniom. Jakość badania powinna pozostać priorytetem dla firm audytorskich.
- Nieodzownym testem propozycji przedstawionych przez Komisję Europejską w „zielonej księdze” powinno być to, czy poprawia ona, czy też szkodzi jakości badań sprawozdań finansowych.

(4) Czy uważacie Państwo, że badania sprawozdań finansowych powinny dostarczać gwarancji, jeśli chodzi o kondycję finansową spółek? Czy badania nadają się do tego celu?

- Rola badań ustawowych, w kontekście kondycji finansowej spółek musi zostać poddana ostrożnej ocenie, żeby nie pomylić jej z pracą wykonywaną przez agencje ratingowe czy analityków.
- Uważamy, że w obecnej formie badanie sprawozdań finansowych nie zostało zaprojektowane po to, by dostarczać gwarancji na temat kondycji finansowej; należy pamiętać, że głównym zamysłem badania jest dostarczenie ograniczonej pewności, co do informacji finansowych przedstawionych w sprawozdaniu finansowym przez zarząd spółki.
- Zmiana celu badania w przypadku sektora małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP) na zaproponowaną przez Komisję Europejską „ocenę kondycji finansowej” postawiłoby przed MŚFA kolejną barierę o charakterze administracyjnym. MŚFA obsługujące MŚP nie dysponują zasobami finansowymi oraz personalnymi, aby być w stanie przejąć należący do wierzycieli, banków oraz inwestorów obowiązek oceny biznesowego ryzyka współpracy z przedsiębiorstwem. Zbadane sprawozdanie finansowe jest jednym z istotnych, lecz nie jedynym źródłem oceny kondycji finansowej oraz ryzyka gospodarczego. Zmiana celu badania sprawozdania finansowego MŚP na „ocenę kondycji finansowej” byłaby równoznaczna z faktyczną cesją odpowiedzialności za błędne decyzje wierzycieli (banki, inwestorzy, inni) na MŚFA.

(5) Czy w celu zmniejszenia różnic w oczekiwaniach i przybliżenia roli badań należy lepiej tłumaczyć metodologię badania użytkownikom?

W naszej ocenie interesariusze skorzystałyby na lepszym zrozumieniu celu badania, na ulepszeniach w ujawnianiu ryzyka, ocen i szacunków, które zazwyczaj są tematem największych dyskusji pomiędzy audytorami a komitetami ds. audytu i znajdują się w centrum zainteresowania podczas badania. Obowiązkowe zastosowanie Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej może poprawić zrozumienie pracy audytora przez użytkowników, poprzez umożliwienie im korzystania z jednego zestawu spójnych standardów, zgodnie z którymi przeprowadzane są badania i uniknięcie potrzeby odsyłania do bardziej szczegółowych i czasami nużących i niejasnych metodologii.

(6) Czy należy wzmacniać “sceptycyzm zawodowy”? Jak to robić?

- Sceptycyzm jest podstawą badania i audytorzy muszą utrzymywać podejście sceptyczne podczas całego procesu badania.
- Wspieramy podejście do badania oparte na ryzyku. Nie wsparlibyśmy podejścia, gdzie informacje lub dane przedstawione przez badaną spółkę byłyby systematycznie kwestionowane i poddawane dalszym procedurom badania, nawet przy braku okoliczności wzbudzających wątpliwości co do ich wiarygodności. Takie podejście podniosłoby istotnie koszty badania bez podniesienia jakości.
- Sceptycyzm audytorów można byłoby wzmocnić przez lepszą komunikację pomiędzy audytorem a komitetem ds. audytu m.in. w sprawie założeń przyjętych przez zarząd a kwestionowanych przez audytora, wcześniejsze rozważenie przez audytora obszarów istotnego ryzyka, w tym również, jako odpowiedź na ogólne warunki ekonomiczne, czy też warunki panujące w badanej jednostce czy sektorze jej działalności.

(7) Czy powinien zostać zrewidowany negatywny odbiór zastrzeżeń w opiniach z badania? Jeśli tak, to w jaki sposób?

- Jakkolwiek uważamy, że opinia z zastrzeżeniem powinna stanowić wyjątek, a nie regułę, to w naszej ocenie opinia z zastrzeżeniem wysyła rynkowi jasny i ważny sygnał, pokazuje także, że audytorzy wykonują swoją pracę z odpowiednią dozą zawodowego sceptycyzmu.
- To czy okoliczności, w których znajduje się jednostka badana wymagają zmodyfikowanej opinii, czy nie, podlega ocenie przez biegłego rewidenta. Niezależnie od tego faktu, to jednak na zarządzie ciąży obowiązek dokonania odpowiednich ujawnień wobec właścicieli spółki. Wspieramy debatę na temat, w jaki sposób audytorzy powinni informować użytkowników o charakterze dowodów, które doprowadziły do wyciągnięcia przez nich takich, a nie innych wniosków.

- Panuje przekonanie, że opinia z badania zawierająca uwagi na temat kontynuowania działalności może stać się samospełniającą się przepowiednią, szczególnie gdy prowadzi do naruszenia przez spółkę jej zobowiązań kredytowych – jednakże jest to kwestią komunikacji pomiędzy spółką a jej wierzycielami i nie powinno samo w sobie zniechęcać audytora do zamieszczenia odpowiednich uwag na ten temat w opinii z badania.

(8) Jakie dodatkowe informacje powinny być przekazywane zewnętrznym interesariuszom i w jaki sposób?

- Jesteśmy zadowoleni z poruszenia przez Komisję Europejską kwestii komunikowania się z zewnętrznymi zainteresowanymi stronami. Przyczyni się to do usprawnienia ogólnego procesu komunikowania i podniesie poczucie wartości dodanej badania.
- Uważamy jednakże, że dodatkowe wymogi powinny dotyczyć jedynie jednostek zainteresowania publicznego.
- Generalnie odpowiedzialność za dodatkowe ujawnienia powinna spoczywać na kierownictwie spółek. Audytorzy mogą dostarczyć pewności, co do tych ujawnień, jeśli takie byłoby życzenie uczestników rynku.
- Sprawą najważniejszą jest zwiększenie przejrzystości procesów i decyzji podejmowanych w trakcie badania. Niektóre kwestie, na przykład oceny dotyczące sprawozdań finansowych, powinny być przedmiotem dyskusji z komitetami audytowymi.
- Ponieważ informacje głównie dotyczą ryzyka, na które narażona jest spółka oraz ocen dokonanych przez kierownictwo podczas przygotowania sprawozdania finansowego, to poszerzony raport komitetu ds. audytu może być odpowiednim środkiem do dostarczenia żądanej przejrzystości. Polityka rachunkowa i kontrole wewnętrzne to kolejne obszary warte rozważenia.

(10) Czy uważacie Państwo, że audytorzy powinni uczestniczyć w procesie weryfikacji informacji przedstawianych przez spółki w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)?

- Społeczna odpowiedzialność biznesu i odpowiednie działania w tym zakresie powinny odpowiadać potrzebom interesariuszy.
- Mamy nadzieję, że przepisy UE w tym zakresie zostaną niebawem odpowiednio dostosowane. Zakres, w którym informacje dotyczące społecznej odpowiedzialności biznesu zostaną włączone do sprawozdania finansowego przełoży się na zakres badania. Jeżeli zarząd uwzględni takie dane w sprawozdaniu finansowym, należy je uwiarygodnić, jeśli mogą się one okazać przydatne dla inwestorów. Zakres atestacji, rodzaj raportu i zakres odpowiedzialności zarządu spółki i podmiotu świadczącego usługi atestacyjne wymaga dalszego uzgodnienia.

(11) Czy audytor powinien częściej przedstawiać odpowiednie informacje interesariuszom? Czy należy skrócić okres między końcem roku i datą wydania opinii?

- Co do zasady za komunikację z interesariuszami odpowiedzialny jest zarząd danej jednostki. Informacje przekazywane przez audytora powinny być integralną częścią szerszego procesu nadzoru właścicielskiego.
- Obecnie audytorzy sporządzają raporty z badania rocznych sprawozdań finansowych spółek oraz przeprowadzają przeglądy śródrocznych sprawozdań na zlecenie spółki lub zgodnie z przepisami obowiązującymi w danym kraju, w którym notowane są papiery wartościowe jednostki.
- Nie uważamy za celowe, aby śródroczne sprawozdania finansowe powinny być poddane obowiązkowemu badaniu przez biegłego rewidenta.
- Jeżeli audytor dokonał przeglądu śródrocznego sprawozdania finansowego, raport z przeglądu powinien zostać opublikowany.
- Terminy sporządzania opinii z badania sprawozdania finansowego zależą od terminów sporządzania sprawozdań, określonych przez wymogi rynku papierów wartościowych i inne przepisy prawa. Skrócenie obowiązkowych terminów powinno zostać poprzedzone konsultacjami oraz analizą niezbędnego czasu i dodatkowych kosztów, które poniosą spółki.
- Należy zachować ostrożność w przypadku wprowadzania krótszych terminów sporządzenia raportów. Biorąc pod uwagę możliwości audytorów i spółek nie zalecalibyśmy wprowadzania jednego podejścia, które może negatywnie wpłynąć na jakość rewizji finansowej.
- Skrócenie okresu między końcem roku i wydaniem opinii może wpłynąć na wzrost kosztów rachunkowości MŚP, które będą zobowiązane w krótszym czasie dokonać zamknięcia ksiąg rachunkowych.

(12) Jakie inne kroki należy podjąć w celu podniesienia wartości rewizji finansowej?

- Należy zapewnić wyższą jakość informacji z badania sprawozdań finansowych i kwestii z nią związanych: procesu rewizji finansowej oraz sprawozdawczości, aby dane były bardziej przejrzyste i użyteczne oraz zwiększały zaufanie do sprawozdań finansowych zbadanych przez biegłego rewidenta.
- Ponieważ informacje dotyczą głównie ryzyka ponoszonego przez badany podmiot oraz ocen zarządu związanych ze sprawozdaniem finansowym, raport komitetu ds. audytu może stać się odpowiednim sposobem na uzyskanie pożądanego poziomu przejrzystości.
- Inne możliwości to analiza specyficznych ujawnień, związanych z modelem biznesowym spółki oraz informacji dotyczących czynników ryzyka przedstawionych

przez spółkę, jak również ocena obiektywnych parametrów, takich jak kluczowe wskaźniki efektywności (KPI).

- W przypadku instytucji finansowych prowadzących działalność na rynku regulowanym można promować lepsze relacje i komunikację między audytorami tych instytucji a regulatorem.

(13) Jaka jest Państwa opinia na temat wprowadzenia Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej (MSRF) w krajach Unii Europejskiej?

- Popieramy wprowadzenie Międzynarodowych Standardów Rewizji Finansowej dla celów obowiązkowego badania sprawozdania finansowego w krajach Unii Europejskiej.
- Zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Rewizji Finansowej możliwe jest odpowiednie (proporcjonalne) modyfikowanie wymagań do badania sprawozdań finansowych małych i dużych przedsiębiorstw.
- Naszym zdaniem, jeden zestaw globalnych standardów rewizji finansowej jest niezwykle istotny, by zapewnić inwestorom i kredytodawcom wiarygodne informacje finansowe i umożliwić im zawieranie transakcji na różnych rynkach kapitałowych.

(14) Czy Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej powinny stać się prawnie obowiązującymi standardami w Unii Europejskiej? Jeżeli tak, czy należy przyjąć formę zatwierdzania podobną do metody stosowanej w przypadku Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej (MSSF)? Alternatywnie, biorąc pod uwagę częste zastosowanie MSRF w krajach Unii Europejskiej, czy należy promować ich wykorzystanie przy pomocy innych instrumentów prawnych, takich jak rekomendacje czy kodeksy postępowania?

- Tak. Proces zatwierdzania MSRF powinien zawierać elementy procesu stosowanego w przypadku MSSF, jednak warto by został uproszczony. W szczególności:
  - ✓ MSRF powinny zostać zatwierdzone w całości, a nie każdy standard z osobna.
  - ✓ Audytorzy powinny aktywnie uczestniczyć w pracach z zakresu oceny wszystkich MSRF prowadzonych przez Komisję Europejską.
  - ✓ Wprowadzenie dodatkowych wytycznych przez poszczególne kraje członkowskie powinno być możliwe tylko w wyjątkowych wypadkach, pod warunkiem, że odpowiednia informacja zostanie ujęta w raporcie sporządzonym przez audytora.

- ✓ Należy również rozważyć możliwość wprowadzenia zasad dotyczących wygaśnięcia okresu, w których możliwe będzie stosowanie dodatkowych lokalnych wytycznych w danym kraju członkowskim.
- ✓ Odstępstwa nie powinny być dozwolone w żadnych okolicznościach.

(15) Czy Międzynarodowe Standardy Rewizji Finansowej powinny być dostosowane w celu uwzględnienia potrzeb Małych i Średnich Przedsiębiorstw (SME) oraz Małych i Średnich Praktyk (SMP)?

- Standardy MSRF podlegają skalowaniu w zależności od wielkości audytowanego przedsiębiorstwa. Oznacza to, że ilość wymaganych prac audytorskich będzie proporcjonalna do rozmiaru audytowanej firmy. Ponadto, niektóre standardy MSRF najprawdopodobniej nie będą dotyczyły audytów niewielkich firm.
- Jesteśmy przekonani, że przyjęcie standardów MSRF dla wszystkich audytów ustawowych na terenie całej UE poprawi jakość i spójność wykonywanych audytów bez ponoszenia nieproporcjonalnie wysokich kosztów przez sektor SME/SMP. Przełoży się ono na znaczące korzyści nie tylko dla inwestorów z rynków kapitałowych, ale także dla szerszej grupy osób zainteresowanych, w tym banków i władz podatkowych, a także podmiotów będących przedmiotem audytu zgodnego ze standardami MSRF.
- MSRF wymagają skutecznej polityki edukacyjnej zarówno biegłych rewidentów MŚFA, jak i pracowników organów nadzorujących jakość wykonywanych badań. Brak wiedzy w zakresie proporcjonalności stosowania MSRF w przypadku przedsiębiorstw MŚP stanowi barierę rozwoju mniejszych firm audytorskich, od których może być wymagane przeprowadzanie procedur rewizyjnych wskazanych w MSRF, ale nieodpowiednich w danych okolicznościach.

(16) Czy istnieje konflikt interesów w przypadku wyboru i wynagradzania audytora przez badany podmiot? Jakie alternatywne uzgodnienia zaproponowałoby Państwo w tym kontekście?

- Naszym zdaniem kwestię tę należy omawiać bardziej z punktu widzenia zarówno faktycznej, jak i domniemanej niezależności audytora.
- Biegli rewidenci są wybierani przez walne zgromadzenia akcjonariuszy lub delegowane do tego organy spółki, zwykle rady nadzorcze. Audytor odpowiada przed organem, który go wybrał i jest wynagradzany w imieniu tego organu. Stwierdzenie, że audytorzy wybierani są przez badane przez nich spółki jest zbytnim uproszczeniem.
- Dla jednostek zainteresowania publicznego wnioski i rekomendacja, co do wyboru audytora dokonywane są przez komitet ds. audytu. Rola i odpowiedni skład komitetu audytu mają na celu usunięcie lub zneutralizowanie potencjalnych konfliktów interesu audytora w jego interakcjach z zarządem, a także zabezpieczenie niezależności audytora.
- Uwzględniając fakt, że w wyborze audytora biorą udział różne organa spółki, naszym zdaniem kwestia związana z zagrożeniem niezależności audytora nie powinna stanowić problemu. Niemniej jednak istotne jest, aby ogólny system

nadzoru właścicielskiego, którego audyt jest jednym z elementów, był odpowiednio zrównoważony i działał wydajnie na wszystkich poziomach.

- Wyrażamy nasze wsparcie dla wzmocnienia roli i zakresu odpowiedzialności komitetu ds. audytu we wszystkich aspektach procesu audytowego, nie tylko w zakresie wyboru i ustalania wynagrodzenia audytora.
- W celu lepszego wyposażenia komitetów ds. audytu do wykonywania poszerzonej roli, na poziomie UE powinny zostać przygotowane wytyczne umożliwiające im dokonanie oceny realizacji zadań przez audytora oraz jego niezależności. Powinny one obejmować zarówno ilościowe jak i jakościowe środki zaradcze.
- Ujawnienie w sprawozdaniach finansowych wynagrodzeń związanych z audytem i niezwiązanych z audytem, jak tego wymaga dyrektywa 2006/43/WE, zwiększa przejrzystość i pomaga uwzględniać zastrzeżenia dotyczące domniemania niezależności.
- Naszym zdaniem, ostateczna decyzja w zakresie wyboru audytora powinna pozostać w gestii walnego zgromadzenia akcjonariuszy jako właścicieli spółki i głównych użytkowników sprawozdań finansowych.
- W przypadku sektora MŚP uważamy, że jakiegokolwiek dodatkowe regulacje w tym zakresie stanowiąc będą barierę administracyjną dla rozwoju usług badania sprawozdania finansowego i osłabienie pozycji mniejszych firm audytorskich.

(17) Czy w niektórych przypadkach może być uzasadniony wybór audytora dokonany przez osobę trzecią?

- Jako zasadę ogólną przyjmujemy, że komitety ds. audytu i akcjonariusze posiadają najlepsze kwalifikacje do dokonania wyboru osoby przeprowadzającej roczny audyt.
- Wybory audytorów dokonywane przez osobę trzecią, na przykład organ regulacyjny, prowadzą do osłabienia zobowiązań i obowiązków komitetów ds. audytu i akcjonariuszy. Ponadto, wystawiają one organy regulacyjne na znacząco zwiększone ryzyko z uwagi na to, że będą one ponosiły odpowiedzialność przed akcjonariuszami za każdy przypadek niepowodzenia audytu.
- W przypadku sektora MŚP uważamy, że jakiegokolwiek dodatkowe regulacje w tym zakresie stanowiąc będą barierę administracyjną dla rozwoju usług badania sprawozdania finansowego.

(18) Czy powinno być ograniczone czasowo długotrwałe angażowanie firm audytorskich? Jeżeli tak, jaki powinien być maksymalny okres, na jaki firma audytorska może zostać zakontraktowana?

- Kwestia ta powinna być rozważana wyłącznie w powiązaniu z badaniem sprawozdań finansowych jednostek zainteresowania publicznego.

- Długość kontraktu na usługi audytorskie jest różna w poszczególnych krajach Unii Europejskiej. W Polsce audytor wybierany jest przeważnie na okres jednego roku, przy czym okres ten również może zostać odnowiony. Ponadto, kluczowy biegły rewident (kluczowy partner) podlega obowiązkowej rotacji, co pięć lat.
- Ponowny wybór audytora podlega zatwierdzeniu przez akcjonariuszy podczas walnego zgromadzenia, na podstawie rekomendacji komitetu ds. audytu, w zakresie jednostek zainteresowania publicznego. Z uwagi na to, że podstawowe zobowiązania audytora są wobec akcjonariuszy, podjęcie decyzji dotyczącej jego wymiany lub pozostawienia powinno należeć do akcjonariuszy. Naszym zdaniem, prawa akcjonariuszy nie powinny być osłabiane przez rozwiązania prawne.

(19) Czy powinno być zabronione świadczenie usług nieaudytowych przez firmy biegłych rewidentów? Czy taki zakaz powinien dotyczyć wszystkich firm i ich klientów, czy też powinno tak być tylko w przypadku niektórych rodzajów instytucji, takich jak systemowe instytucje finansowe?

- Dyrektywa 2006/43/WE reguluje zakres usług nieaudytowych, jakie firma audytorska może świadczyć klientowi, na rzecz którego wykonuje audyt. Przyjęto podejście „zagrożeń i zabezpieczeń” do zachowania niezależności audytora sygnalizując, że niektóre rodzaje usług nieaudytorskich powinny być zabronione.
- Niektóre usługi nieaudytowe mogłyby mieć ujemny wpływ na niezależność, np. stwarzając ryzyko dokonywania oceny własnych działań i w związku z tym zostały zakazane lub wymagają podjęcia szczególnych środków zaradczych. Jak rozumiemy duże firmy audytorskie działające w sieci, posiadają skuteczne systemy kontroli niezależności, niezależnie od faktu, że podlegają niezależnemu nadzorowi.
- Zakres i poziom kwalifikacji oferowanych przez firmy multidyscyplinarne ma pozytywny wpływ na jakość i wydajność usług zarówno audytowych, jak i nieaudytowych oraz spełnia oczekiwania klientów prowadzących złożone przedsięwzięcia transgraniczne.
- Możliwość nabycia multidyscyplinarnych kwalifikacji pozytywnie wpływa na rekrutację i utrzymanie wysokiej klasy profesjonalistów, którzy stanowią istotny komponent jakości audytu.
- Wprowadzenie zakazu wykonywania usług innych poza badaniem sprawozdania finansowego uznajemy za szkodliwe dla mniejszych firm audytorskich przy jednoczesnym wzmocnieniu dużych firm biegłych rewidentów. Decyzja taka wstrzymałaby zamierzone przez Komisję Europejską promowanie rozwoju MŚFA. Pamiętać należy, że świadczenie usług dodatkowych jest podstawowym źródłem rozwoju doświadczenia i kompetencji biegłych rewidentów w mniejszych firmach audytorskich. Ograniczanie działalności wyłącznie do badania stanowić będzie wyraźną barierę o charakterze administracyjnym hamującą rozwój MŚFA.

- Dodatkowa przejrzystość usług nieaudytowych świadczonych klientom, na rzecz których wykonywany jest audyt, może zostać osiągnięta przez lepsze ujawnianie tych informacji w sprawozdaniach finansowych, a także poprzez wprowadzenie zezwoleń na takie usługi, udzielanych np. przez komitety ds. audytu.

(20) Czy powinien być regulowany maksymalny poziom wynagrodzeń, jakie firma audytorska może otrzymać od klienta?

- Propozycja regulowania maksymalnego poziomu wynagrodzeń prowadzi do domniemania nieefektywności działania rynku w tym zakresie (wymagałoby to potwierdzenia empirycznego), co może oznaczać, że również kwestia określenia minimalnego wynagrodzenia może okazać się istotna z punktu widzenia potencjalnego zagrożenia niezależności biegłego rewidenta.

(21) Czy powinny zostać wprowadzone nowe zasady odnośnie przejrzystości sprawozdań finansowych firm audytorskich?

- W Polsce, duże firmy audytorskie, stosujące przepisy ustawy o rachunkowości, sporządzają sprawozdania finansowe, które podlegają obowiązkowemu badaniu. Podlegają też złożeniu w sądzie rejestrowym i upublicznieniu w Monitorze Polskim. Z zadowoleniem przyjęte zostało wymaganie od audytorów sporządzania sprawozdania z przejrzystości działania zgodnie z dyrektywą 2006/43/WE.

(22) Jakie dodatkowe środki powinny zostać wprowadzone w zakresie zarządzania firmami audytorskimi, które wpłynęłyby na zwiększenie niezależności ?

- Postanowienia na poziomie UE dotyczące zarządzania firmami audytorskimi mogą pomóc zwiększyć zaufanie do procesu badania sprawozdania finansowego. Należy jednak zwrócić uwagę na to, aby nie spowodować nałożenia na mniejsze firmy audytorskie obciążeń nieproporcjonalnych do potencjalnych korzyści.
- Interesujące jest wymaganie mianowania niezależnych (non-executive) członków organów nadzorczych, (dalej też „NCZ”) obowiązujące większe firmy audytorskie, które mogłyby mieć pozytywny wpływ na niezależność biegłych rewidentów, zarówno postrzeganą, jak i faktyczną.

Uważamy jednak, że wprowadzenie tego wymagania w UE powinno wiązać się z pewną elastycznością. Na przykład nie należałoby oczekiwać, aby duże firmy audytorskie mianowały NCZ w każdym państwie członkowskim UE.

- Wprowadzenie zmian, zaproponowanych w dokumencie konsultacyjnym, w zakresie struktur zarządzania firmami audytorskimi w przypadku mniejszych firm audytorskich wprowadzi bariery administracyjne, które utrudnią ich rozwój.

(23) Czy powinny być przeanalizowane alternatywne struktury w celu umożliwienia firmom audytorskim zwiększenie kapitału ze źródeł zewnętrznych?

- W Polsce obowiązują wymogi dotyczące własności spółek audytorskich - ponad 50% udziałów powinno należeć do biegłych rewidentów.
- Treść ekonomiczna modelu partnerskiego zapewnia wyższą jakość badań sprawozdań finansowych, ponieważ zapewnia większe powiązanie pomiędzy ryzykiem utraty reputacji a wynagrodzeniami przypadającymi poszczególnym partnerom zaangażowanym w działania w zakresie ustawowego badania sprawozdań finansowych.
- Dla kontrastu model oparty na inwestorze zewnętrznym mógłby zwiększyć presję na zapewnienie zwrotów krótkoterminowych kosztem inwestycji w bardziej długoterminowe działania mające na celu poprawę jakości badania sprawozdań finansowych. Model inwestora zewnętrznego mógłby także skutkować wyższymi roszczeniami odszkodowawczymi będącymi skutkami domniemych nieprawidłowości w zakresie badań sprawozdań finansowych.
- Jesteśmy jednak przekonani, że należy rozważyć struktury alternatywne w stosunku do obowiązujących unijnych wymagań dotyczących struktury własności i zarządzania firmami audytorskimi pod warunkiem, że struktury te będą w pełni dobrowolne, a kapitał zewnętrzny będzie mógł być inwestowany w całą działalność firm, a nie tylko w funkcję związaną z badaniem sprawozdań finansowych.

(25) Jakie środki powinny zostać podjęte, aby zwiększyć integrację i współpracę nadzoru nad firmami audytorskimi w Unii Europejskiej?

- UE potrzebuje silnego, posiadającego właściwe środki, paneuropejskiego organu nadzoru nad biegłymi rewidentami, tak aby na równym poziomie współpracować z instytucjami spoza UE, głównie amerykańską PCAOB (Radą Nadzoru nad Rachunkowością Spółek Publicznych). W ten sposób można byłoby dodatkowo wzmocnić współpracę zarówno pomiędzy państwami członkowskimi, jak i państwami trzecimi.
- W miarę upływu czasu rozwiązanie takie prowadziłyby do ujednoczenia krajowych systemów nadzoru i spójnego podejścia do zarówno transgranicznego nadzoru nad firmami audytorskimi, jak i nadzoru lokalnego nad mniejszymi firmami audytorskimi, które prowadzą działalność krajową.
- Stworzenie zinstytucjonalizowanej reprezentacji dla celów nadzoru nad biegłymi rewidentami jest kolejnym logicznym elementem nowej architektury finansowej UE i uzupełnia trzy utworzone ostatnio organa zajmujące się nadzorem nad rynkami papierów wartościowych, bankami i firmami ubezpieczeniowymi.
- Nowa instytucja powinna w znacznie większym stopniu koncentrować się na promowaniu praktycznych aspektów nadzoru na poziomie paneuropejskim, takich

jak ujednoczenie procedur kontroli i spójne działania dotyczące nadzoru nad firmami audytorskimi spoza UE.

(26) Jak poprawić współpracę i komunikację pomiędzy audytorami dużych spółek publicznych z regulatorami?

- Zgadza się, że konieczne jest wzmocnienie dialogu pomiędzy organami nadzoru nad instytucjami finansowymi i audytorami. Zgadza się również z tym, że dialog ten powinien być procesem dwukierunkowym, tak aby organy nadzoru również zwracały uwagę audytorów na obszary budzące szczególne wątpliwości. Przydatna mogłaby być również trójstronna dyskusja pomiędzy organem nadzoru, instytucją finansową i audytorem.
- W szczególności uważamy, że regularna wymiana informacji pomiędzy audytorami i organami nadzoru nad instytucjami finansowymi pomaga obu stronom w bardziej efektywnym i wydajnym wypełnianiu swoich obowiązków. Dialog pomiędzy audytorami a organami nadzoru powinien umożliwić promocję większej spójności praktyki w tym obszarze w Unii Europejskiej.

(27) Czy aktualna konfiguracja rynku usług audytorskich stanowi ryzyko systemowe?

- Uważamy, że w przypadku upadku dużej firmy audytorskiej prawdopodobieństwo spowodowania kryzysu ekonomicznego wymagającego interwencji rządowych w celu zachowania zaufania rynku jest niskie. Z tych powodów firmy audytorskie Wielkiej Czwórki nie powinny być postrzegane jako firmy o znaczeniu systemowym.
- Komisja Europejska powinna nadal skupiać się na środkach wspomagających rozwój średnich firm audytorskich bez interweniowania bezpośrednio w rynek.
- Komisja Europejska powinna kontynuować poszukiwanie rozsądnych rozwiązań, co do ograniczenia odpowiedzialności biegłego rewidenta, która w wielu krajach pozostaje nieograniczona i nie podlega ubezpieczeniu.

(29) Czy z punktu widzenia poprawy struktury rynku usług audytorskich zgadzacie się Państwo na obowiązkową rotację firm audytorskich po ustalonym okresie? Jaka powinna być długość tego okresu?

- Rotacja kluczowego biegłego rewidenta, zgodnie z wymogami dyrektywa 2006/43/WE, w powiązaniu z naturalną rotacją personelu klienta sprawia, że relacje pomiędzy firmą audytorską a klientem nie są zbyt zażyłe. Ponadto, dodatkowe zabezpieczenie w tym względzie daje niezależny nadzór publiczny oraz inspekcje firm audytorskich, zgodnie z wymogami tej dyrektywy.
- Obowiązkowa rotacja firm audytorskich niesie za sobą kilka negatywnych zjawisk:
  - ✓ zmniejsza jakość badania;

- ✓ zwiększa całkowite koszty badania, a tym samym zmniejsza wartość spółki dla właścicieli, oraz
  - ✓ zwiększa koncentrację na rynku audytorskim spółek notowanych na giełdzie.
- Rotacja ujemnie wpływa na jakość badania ponieważ usuwa skumulowaną wiedzę, którą firma audytorska gromadzi przez cały czas pracy z danym klientem.
  - Rotacja zwiększa całkowity koszt badania. Nawet jeśli nowy audytor zaakceptuje mniejsze wynagrodzenie za badanie, niż otrzymywał poprzedni audytor, potrzebny będzie dodatkowy czas i zaangażowanie personelu wyższego szczebla klienta na wytłumaczenie nowemu zespołowi audytowemu na czym polega biznes oraz wyjaśnienie systemów kontroli wewnętrznej i struktury korporacyjnej.
  - Rotacja firm audytorskich może spowodować znaczne problemy praktyczne w skali globalnej. Na przykład, międzynarodowa korporacja działająca na całym świecie albo będzie zmuszona zmienić audytora w każdym kraju za każdym razem, kiedy rotacja będzie wymagana przez daną jurysdykcję, albo będzie musiała korzystać z różnych firm audytorskich w tych jurysdykcjach gdzie rotacja będzie wymagana. Każde z tych podejść najprawdopodobniej podniesie koszty i zwiększy ryzyko niepowodzenia badania.
  - Negatywne skutki obowiązkowej ponownej procedury przetargowej są podobne do tych, które powoduje obowiązek rotacji firmy audytorskiej. Ponowny przetarg zwiększa koszty działalności spółek, jako że spółki będą musiały poświęcić znaczną część czasu na nauczanie nowego audytora.
  - Komitety ds. audytu i organy spółek powinny same móc decydować czy i kiedy ogłaszać przetarg na badanie sprawozdań finansowych i nie ma potrzeby regulacji prawnych w tym zakresie.

(31) Czy zgadzacie się Państwo, że plany awaryjne stanowią klucz w adresowaniu ryzyka systemowego i ryzyka upadku firmy audytorskiej?

- Największym ryzykiem dla firmy audytorskiej lub członków sieci firm audytorskich jest katastrofalny w skutkach i nieodwracalny uszczerbek na ich reputacji.
- Wspieramy regulatorów w rozważaniach dotyczących możliwych planów awaryjnych, ukierunkowanych na zapobieganie upadłościom firm audytorskich czy nieplanowanym zniknięciom z rynku firm audytorskich, co pozwoli na uniknięcie poważnych zakłóceń w świadczeniu usług audytorskich.
- Bardzo ważne jest, aby proces, który zostanie opracowany przez regulatorów na wypadek upadku wielkiej firmy audytorskiej, był w pełni przejrzysty, aby zachować pewność i zaufanie rynku.
- Plany awaryjne i plany ewentualnej likwidacji powinny zostać rozważone dla wszystkich firm audytorskich badających sprawozdania finansowe spółek zainteresowania publicznego, a nie tylko wobec firm audytorskich o znaczeniu

systemowym. Plany te powinny zostać dostosowane do określonej sytuacji, rozmiaru i ewentualnych skutków zakłóceń, jakie likwidacja firmy mogłaby przynieść.

(32) Czy nadal jest ważne szersze uzasadnienie dla konsolidacji dużych firm audytorskich w ciągu minionego dwudziestolecia (tj. globalna oferta, synergia)? W jakich okolicznościach można by rozważać odwrócenie konsolidacji?

- Największe firmy audytorskie urosły do swoich obecnych rozmiarów na przestrzeni dłuższego czasu. Była to naturalna ewolucja i konsolidacja służąca umożliwieniu wykonywania audytów dużych, skomplikowanych spółek działających w różnych jurysdykcjach.

Nie uważamy, by odwrócenie dotychczasowych konsolidacji w branży audytorskiej było realistyczną opcją, choćby ze względu na skomplikowane interakcje w zakresie relacji międzyludzkich i relacji z klientami. Klienci pójdą do tej firmy audytorskiej, która ich zdaniem jest w stanie świadczyć usługi, których potrzebują. Taka sytuacja może doprowadzić nawet do jeszcze większej koncentracji.

(33) Jaki jest Państwa pogląd w kwestii najlepszego sposobu zwiększenia transgranicznej mobilności audytorów?

- Większa mobilność osób leży w interesie sieci firm audytorskich działających na szczeblu międzynarodowym; zwiększona mobilność pomaga angażować audytorów dysponujących konkretną wiedzą specjalistyczną do pracy bezpośrednio z klientami w różnych krajach UE, a nawet do wydawania opinii z badania, jeśli odzwierciedla to ich rolę w badaniu.
- Są jednak pewne aspekty, które będą wymagać regularnej analizy: kluczem do pełnej mobilności jest spełnienie szeregu warunków wstępnych mobilności transgranicznej, w tym:
  - ✓ ściślejsza harmonizacja programów nauczania będących podstawą egzaminów zawodowych;
  - ✓ przyjęcie standardów międzynarodowych (np. MSRF, MSSF, kodeks etyki), które usuną różnice narodowe między państwami członkowskimi, oraz
  - ✓ zbliżenie prawa spółek i systemów podatkowych w UE

(34) Czy zgadzają się Państwo na „maksymalną harmonizację” w połączeniu ze wspólnym europejskim paszportem dla audytorów i firm audytorskich? Czy Państwa zdaniem powinno to dotyczyć również mniejszych firm?

- Niektóre sieci firm audytorskich zaczęły prawną integrację ponad granicami państw członkowskich; doprowadziło to do coraz częstszego wy wpływania kwestii rozbieżnych wymogów krajowych, przed którymi stawać będą te zintegrowane

jednostki, uniemożliwiających im wprowadzenie jednolitych procesów we wszystkich krajach.

- Te rodzące się potrzeby wymagają bacznej uwagi Komisji Europejskiej, ponieważ będą stanowić kluczowe kroki na drodze do stworzenia europejskiego rynku usług audytorskich.
- „Wspólny paszport” jest jednym z praktycznych obszarów, gdzie Komisja może ułatwić i przyspieszyć ściślejszą integrację.
- Obawy MŚFA jednakże wzbudza fakt, że wprowadzenie europejskiego paszportu biegłego rewidenta oraz pełna harmonizacja może osłabić MŚFA. Duże firmy będą mogły „optymalizować kosztowo” zespoły audytorskie, wykorzystując międzynarodowy zasięg swojej działalności, co wpłynie na zwiększenie ich przewagi konkurencyjnej nad MSFA. Jednocześnie, ze względu na istniejące struktury powiązań właścicielskich w UE (siedziby spółek-matek w krajach Europy Zachodniej) wprowadzenie proponowanej „integracji regulacyjnej” spowoduje, że pozycja firm audytorskich z Europy Zachodniej zostanie wzmocniona kosztem polskich biegłych rewidentów.

(35) Czy byłoby Państwo za wprowadzeniem usługi na niższym poziomie niż audyt, tzw. „ograniczonego audytu” lub „statutowego przeglądu” zamiast badania statutowego sprawozdań finansowych małych i średnich przedsiębiorstw? Czy taka usługa powinna być uzależniona od sporządzenia sprawozdań finansowych przez odpowiednio wykwalifikowanego księgowego (wewnętrznego lub zewnętrznego)?

- Polskie przepisy w sprawie rocznych sprawozdań finansowych już teraz zawierają kryteria (tj. obroty, suma aktywów, liczba zatrudnionych), poniżej których spółka nie podlega obowiązkowi statutowego badania.
- Należy zwrócić szczególną uwagę na użycie słowa „audyt” w nowych definicjach, takich jak „ograniczony audyt”. Mogłoby to wprowadzać zainteresowane strony w błędne przekonanie, że „ograniczony audyt” zapewnia większy poziom pewności niż ma to miejsce w rzeczywistości. Mogłoby to prowadzić do powstania kolejnej luki oczekiwań.
- Komisja Europejska rozważa możliwość eliminacji wymogu badania statutowego dla małych i średnich przedsiębiorstw jako sposobu ograniczenia kosztów w małych przedsiębiorstwach. Jednak jedną z konsekwencji tej propozycji może być ograniczenie liczby audytów wykonywanych przez firmy audytorskie spoza największych sieci. Ponieważ zaś jednym z celów Komisji Europejskiej jest zachęcanie do wzrostu takich firm, należy starannie rozważyć tę sprawę, aby zapewnić właściwe wyważenie pomiędzy interesami MŚP i ich audytorów.
- Uważamy, że w sytuacjach zniesienia wymogu badania statutowego (bądź to na mocy unijnych dyrektyw prawa spółek, bądź też prawa krajowego państw

członkowskich), „ograniczony audyt” mógłby być racjonalnym rozwiązaniem. Pozwoliłby utrzymać się na rynku firmom audytorskim średniego szczebla, a zarazem zapewniłby opinii publicznej i innym interesariuszom pewien stopień pewności co do sprawozdania finansowego danej spółki.

- Aktualnie większość polskich przedsiębiorstw MŚP jest zwolnionych z obowiązku badania ustawowego. Nie uważamy za celowe dalszego zawężania obszaru wymaganych badań sprawozdań finansowych. „Audyt ograniczony” powinien wypełnić lukę, co najmniej w tej części sprawozdawczości finansowej, w której informacje finansowe przygotowywane są przez osoby nieposiadające potwierdzonej wiedzy z zakresu rachunkowości i sprawozdawczości finansowej.

(36) Czy należy wprowadzić „bezpieczną przystań” dla klientów z sektora MŚP w odniesieniu do możliwości wprowadzenia w przyszłości zakazu świadczenia usług innych niż audytorskie?

- Nie uważamy, by kryzys finansowy ujawnił poważne problemy co do niezależności audytorów ani nie zgadzamy się z sugestią, że obecny poziom zakazów świadczenia usług innych niż audytorskie powinien być zwiększony.
- Przy wydawaniu opinii z badania audytorzy muszą być niezależni, bez względu na charakter czy rozmiar jednostki sporządzającej sprawozdanie.
- W przypadku jednak, gdy zakazy i ograniczenia są wprowadzane specjalnie po to, by chronić szerszy interes publiczny, mogą one być niepotrzebne w odniesieniu do mniejszych, prywatnych jednostek.

(37) Czy „ograniczonemu audytowi” lub „statutowemu przeglądowi” powinny towarzyszyć lżejsze zasady kontroli wewnętrznej i nadzoru ze strony organów regulacyjnych? Czy mogą Państwo zaproponować przykłady, jak można by to zrealizować w praktyce?

- W pełni popieramy wprowadzenie ograniczonego audytu lub statutowego przeglądu dla spółek, które nie przekraczają progów badania określonych w przepisach. Pozwoliłoby to na uzyskanie pewnego poziomu pewności co do wiarygodności sprawozdawczości finansowej spółek prywatnych przez interesariuszy będącym osobami trzecimi. Byłoby także korzystne dla rozwoju rynku mniejszych firm audytorskich.
- Uważamy, że należy przyjmować zróżnicowane podejście do regulacji prawnych, adekwatne do rozmiarów i charakterystyki zarówno spółki badanej, jak i jej biegłego rewidenta a także rodzaju świadczonej usługi rewizyjnej. To, co może okazać się niezbędne dla instytucji o znaczeniu systemowym może okazać się nieodpowiednie dla spółek publicznych oraz jednostek pozagiełdowych. Podobnie

to, co jest właściwe dla badania sprawozdania finansowego może być nadmiernym obciążeniem przy świadczeniu usługi „ograniczonego badania”.

(38) Jakie środki w zakresie współpracy międzynarodowej poprawiłyby, Państwa zdaniem, jakość nadzoru nad globalnymi graczami w branży audytorskiej?

- Współpraca międzynarodowa pomiędzy organami regulacyjnymi w zakresie nadzoru nad globalnymi firmami audytorskimi powinna skupiać się na audytach międzynarodowych spółek giełdowych.
- W celu zwiększenia spójności i podniesienia jakości nadzoru, organy nadzoru nad audytorami powinny uzgodnić wspólne zasady nadzoru w możliwie jak najszerszym zakresie, ze szczególnym uwzględnieniem wzajemnego polegania na informacjach od organów nadzoru w innych krajach
- Istnieje wyraźna potrzeba polegania w większym stopniu na wzajemnych informacjach pomiędzy organami nadzoru nad branżą audytorską w UE. Poprawiłoby to sprawność inspekcji i pozwoliło uniknąć dublowania prac, co byłoby z korzyścią zarówno dla firm audytorskich, jak też inspektorów. Utworzenie Europejskiego Organu Nadzoru jest koniecznym krokiem dla realizacji tych celów.